

სისტემური რისკები და მიდგომები ფინანსური ბაზრების საერთაშორისო რეგულირების მიმართ

System Risks and Approaches regarding International Regulation of Financial Markets

ეთერ მამაცაშვილი – დოქტორანტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Eteri Mamatsashvili, PhD student
Georgian Technical University

- თ ე ზ ი ს ე ბ ი:** 1. გლობალიზაციის პროცესები ხელს უწყობდა რისკების ახალი სახეობის გამოჩენას, რომლებსაც ორგანიზაცია ვერ უმკლავდება სახელმწიფოს თანამოქმედების გარეშე.
2. სისტემური რისკების კვლევისათვის საჭიროა ყურადღება მივაქციოთ წარმოებული ფინანსური ინტერუმენტების ბაზარს.
3. მიუხედავად იმისა, რომ საბირჟო დერივატივები ვაჭრობენ გაცილებით დიდი მოცულობით, ვიდრე არასაბირჟო, არასაბირჟო უფრო დიდი რისკის ქვეშ არის ვიდრე საბირჟო.
4. რადგან საკრედიტო დაცვის გამყიდველებს არ ჰქონდათ წარდგენილი არანაირი მოთხოვნები, უმსხვილესი ამერიკული ფინანსური ორგანიზაციების კრაზმა გამოიწვია გაბანკროტების ტალღა მთელ მსოფლიოში. ასე რომ, სისტემურმა რისკმა რეალიზება მოახდინა მსოფლიოში ფინანსური კრიზისის სახით 2008 2009 წლებში.
5. მიუხედავად სერიოზული მოქმედებებისა სახელმწიფოს მხრიდან, კრიზისის შედეგის დასარეგულირებლად, როგორც არასოდეს ისე მწვავედ დგას გლობალური სისტემური რისკების პროგნოზირება და დაქვეითება. მსოფლიო ფინანსური სისტემის პრობლემები ეწყობა გლობალურ სისტემურ რისკებში.
6. რეგულირების მოთხოვნები უნდა გავრცელდეს არა მხოლოდ აშშ-ზე და ევროკავშირზე არამედ ყველა სხვა ქვეყანაზე, რომელიც

მონაწილეობას იღებს ფინანსური ინსტრუმენტებით საერთაშორისო ვაჭრობაში.

7. სისტემური რისკების შესამცირებლად უმთავრესი ნაბიჯი შეიძლება გახდეს, უმკაცრესი მოთხოვნების შეყვანა საგარანტიო უზრუნველყოფისთვის საპროცენტო და სავალუტო წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტების გარიგებებში, რაც მოგვცემს საშუალებას გადაწყვიტო წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტების კონცენტრაციის ვალდებულების პრობლემა, საკრედიტო რისკების პრობლემას, სარისკო ინსტრუმენტების სახეობებით ვაჭრობის პრობლემას.

Theses: 1. Globalization processes contributed to the appearance of new types of risks, which are not solved by the organization without state collaboration.

2. In order to research system risk, we need to pay attention to the market of derivative financial instruments.

3. Although the stock derivatives trade in much greater extent than over the counter (OTC), OTC derivatives are under bigger risk than stock derivatives.

4. Because credit-protection sellers did not have any requirements, the collapse of the largest American financial institutions caused the bankrupting all over the world. Therefore, the system risk realized in the form of financial crisis in the world in 2008 – 2009 yy.

5. Despite the serious actions of the state to regulate the outcome of the crisis, it is never as predicting and reducing global system risks. As never before, predicting and decreasing of the global systemic risk is severe. Problems of the world financial system are in global systemic risks.

6. Regulation requirements should be extended not only to the USA and the European Union but to all other country, which participates in international trade with financial instruments.

7. In order to reduce systemic risks, the strictest requirements can become the most important step for guarantee provision in deals of interest and currency derivative financial instruments, which will allow us to solve the problem of liability of concentrated derivative financial instruments, problem of credit risks, and problem of trade with risky instruments.

საკვანძო სიტყვები: სისტემური რისკები, ფინანსური ინსტრუმენტები, დერევატივები, ფინანსური კრიზისი, გლობალიზაცია, რეგულირების მოთხოვნები, საკრედიტო რისკები;

Key Words: Systemic risks, financial instruments, derivatives, financial crisis, globalization, regulation requirements, credit risks;

ჯერ კიდევ 1921 წელს ფრანკ ნაიტმა (მონეტარიზმის ჩიკაგოს სკოლა) XVIII-XIX საუკუნეების თვალსაჩინო ეკონომისტების მოსაზრება-შეხედულებების შეჯერება-განვითარების შედეგად დაგვანახა, რომ განუსაზღვრელობა და აქედან გამომდინარე რისკი - მეწარმისათვის ბიზნეს-გეგმის განუყოფელი მახასიათებელია. ამ დროიდან რისკ-მენეჯმენტმა, უპირატესად, გზა საკრედიტო რისკის ანალიზიდან საბაზრო რისკის ანალიზამდე, რისკის სტანდარტული გადახრებისა და დისპერსიის ჩვეულებრივი მაჩვენებლით შეფასებიდან - “VaR”-ის (Value at Risk – საბაზრო რისკების გაზომვისა და კონტროლის მეთოდოლოგია) სახის რთული სტატისტიკური მოდელებამდე გაიარა.

რისკი - არის არასასურველი მოვლენების, სასიშროებების, დანაკარგებისაგან ან ზარალისაგან დაუცველობის რეალიზაციის ალბათობა. ფინანსური სფეროსადმი მიმართებაში - რისკი იმ შესაძლებლობების მახასიათებელია, რომ ინვესტიციის ფაქტიური შემოსავლიანობა შეიძლება მოსალოდნელზე ნაკლები აღმოჩნდეს. რისკის მიზეზია - განუსაზღვრელობა, სამომავლო შედეგების მრავალ ვარიანტულობა, ხოლო მისი თვით მომავალი კი - მთლიანობაში თავისი ბუნებით განუსაზღვრელია.

რისკი იმდენად უფრო ძლიერია, რამდენად მეტია გარკვეული გარემოების დადგომისას შესაძლო დანაკარგების სიდიდე და თან მათი დადგომის ალბათობაც მაღალია. რამდენად მეტია განუსაზღვრელობის მიზეზების შესახებ ინფორმაცია, იმდენად უფრო ეფექტიანია მისი მართვა. აქედან გამომდინარე, რისკი - გამოცდილების ფუნქციაა.

ბიზნეს-გარემოს ცვლილებასთან ერთად რისკებიც იცვლება. გარდაქმნის ძირითად ფაქტორებს წარმოადგენენ: გლობალიზაცია, ინფორმაციისა და კაპიტალის მოძრაობის გზაზე ბარიერების მოხსნა, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიები და ფინანსური ინსტრუმენტები (დერივატები).

სწორედ ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარეობს ცალკეული კომპანიების დანაკარგების მასშტაბების ფინანსური კრიზისის განვითარებისა და გავრცობის სიჩქარის ზრდა. აღნიშნულთან მიმართებაში შეიძლება აღინიშნოს - უძველესი ინგლისური ბანკი „Barings“-ისა (რამდენიმე თვის განმავლობაში 1,10 მლრდ დოლარის ზარალი 1994-1995 წწ.) და ამერიკული ჰეჯური ფონდის „Long-Term Capital Management (LTCM)“-ის (აქტივების ღირებულების 47% -ით, ანუ 1998 წლის აგვისტოში ერთი თვის განმავლობაში- 2,1 მლრდ დოლარის ოდენობის ზარალი) გაკოტრების მაგალითები.

ეფექტიან ბაზარზე „მოგება-რისკის“ კავშირებთან მიმართებაში უნდა აღინიშნოს, რომ რისკი - ყველაზე ხშირად ნეგატიურად აღიქმება. მაგრამ საჭიროა გვახსოვდეს, რომ კონკურენტულ, ეფექტიან ბაზარზე მოგება - რისკის გარეშე არ არსებობს, ხოლო უფრო მეტი მოგების ფასი - მაღალი რისკის გაწევის საწინდარია.

თითოეული ინვესტორის - ადამიანისათვის ან ფირმისათვის - შემოსავლიანობისა და რისკის თანაფარდობისადმი უპირატესობის მინიჭების ინდივიდუალური შკალაა დამახასიათებელი, რომლის

თავისებურება რისკის მიუღებლობის ხარისხზე არის დამოკიდებული.

რისკის მართვის მიზანი - დღეს საწარმოს მართვის სტრატეგიული მიზნის - ფირმის საბაზრო ღირებულების (საკუთარი კაპიტალის საბაზრო ღირებულების) მაქსიმიზაციის - შემადგენელი ნაწილია, რაც ჩვეულებრივი აქციების საბაზრო ღირებულების ზრდაში გამოიხატება.

როგორც ცნობილია, აქციის საბაზრო ღირებულება მოთხოვნა-მიწოდების თანაგფარდობით განისაზღვრება და იგი დაგეგმვის არჩეულ ჰორიზონტზე მისი განუსაზღვრელობის (აქტივის მისი გაყიდვამდე ფლობის ვადის) გათვალისწინებით, ინვესტორის მოსალოდნელი შემოსავლების სამომავლო ნაკადს გამოხატავს.

ბიზნესის მიზნების ასეთი თანამედროვე განხილვა, მისი მთავარი ინვესტორების - აქციონერების ინტერესების პრიორიტეტს ასახავს და ის ფაქტი, რომ აქტივების ფლობის პერიოდში მიმდინარე შემოსავლიანობასთან ერთად (დივიდენდები - აქციებზე, პროცენტები - ობლიგაციებზე, საარენდო გადასახადი - უძრავ ქონებაზე) მისი მეორე ნაწილის - კაპიტალის ნაზარდის - აქტივების შეზენისა და გაყიდვის ფასებს შორის სხვაობას წარმოადგენს, რომლის სიდიდემ შეიძლება ინვესტიციის საერთო შემოსავლიანობის ძირითადი ნაწილი შეადგინოს. გარდა ამისა, კონკურენების არაკეთილსინდისიერი შთანთქვისაგან დაცვას ემსახურება. ფირმის მიზნებიდან გამომდინარე - რისკის მართვის მიზანი, აქციონერებისათვის მისაღებ დონეზე მდგრადი მოგებიანობის უზრუნველყოფისათვის რისკის რისკის სხვადასხვა სახეობების მისაღებ დონეზე შეზღუდვაში მდგომარეობს.

საფინანსო ფირმებისათვის - ეკონომიკური სისტემის უსაფრთხოებისათვის მათი განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამომ -

რისკის დასაშვები დონე, ასევე მარეგულირებელი ორგანოების (ფინანსებისა და კაპიტალის ბაზრის კომისია) მოთხოვნებით არის შეზღუდული.

ფინანსური რისკების შეფასების მაჩვენებლებთან მიმართებაში უნდა აღინიშნოს, რომ ფინანსური რისკების - აქტივების ღირებულებისა და მათი შემოსავლიანობის განუსაზღვრელობის ხარისხის ტრადიციულ საზომს - დისპერსიის - „სიგმა² „, სტანდარტული გადახრის - „სიგმა“ და ვარიაციის კოეფიციენტის - $K_{\text{ვარ}}$ მაჩვენებლები გამოიყენება.

ვარიაციის კოეფიციენტი განისაზღვრება როგორც: $K_{\text{ვარ}} = \text{სიგმა} / X$.

სამივე კოეფიციენტს ერთნაირ შეფასებამდე მივყავართ, მაგრამ ვარიაციის კოეფიციენტი უფრო მისაღებია ვარიანტების შედარებისას, რომელთაგან ერთ-ერთი, როგორც შემოსავლიანობის, ასევე რისკის უფრო მაღალი დონე გააჩნია, ვინაიდან იგი შემოსავლიანობის ერთეულზე ან ღირებულებაზე განუსაზღვრელობის ხარისხის მახასიათებელია.

მოცემული მახასიათებლების ნაკლოვანებას წარმოადგენს ის, რომ მათი გაანგარიშებისას სტატისტიკური მონაცემების ყველა დაკვირვებებს ერთნაირი მნიშვნელობა (წონა) ენიჭება.

სასესხო დავალიანების გაანგარიშების ვარიანტები: კრედიტი - არის ფულადი სახსრები, ან წარმოშობითი ნიშნთვისებებით განსაზღვრული სხვა ნივთები, რომლებიც დაკრედიტების პროცესში ბანკის (კრედიტორის) მიერ ხელშეკრულებით (საკრედიტო, სავაჭრო ან კომერციული) შთანხმებული სიდიდითა და დაკრედიტების პრინციპების (ვადიანობა, ფასიანობა, მიზნობრიობა, უზრუნველყოფადობა, დაბრუნებადობა) გათვალისწინებით მეორე მხარეს (მსესხებელი) „მიეწოდება“ (გადაეცემა ან გადასაცემადაა გათვალისწინებული).

კრედიტი შეიძლება კლიენტს სხვადასხვა ფორმით მიეწოდოს და საერთო სახით კრედიტების კლასიფიცირებაშემდეგი ნიშანთვისებების მიხედვით განხორციელდეს⁵:

- სიდიდის მიხედვით: მცირეები; საშუალოები; მსხვილები.
- დაკრედიტების ვადების მიხედვით: მოთხოვნამდე; მოკლევადიანები (1 წლამდე ვადით); საშუალოვადიანები (1 – 3 წლის ვადით); გრძელვადიანები (3 წელზე მეტი პერიოდით).
- უზრუნველყოფის მიხედვით: არაუზრუნველყოფილები (საბლანკოები); გირავნობიანები; გარანტირებულები; დაზღვეულები.
- სასესხო ანგარიშების სახეობის მიხედვით: მარტივი სასესხო ანგარიშები (ჩვეულებრივები); სპეციალურები; კონტოკორენტულები; ოვერდრაფტი.
- მსესხებლების ძირითადი ჯგუფების მიხედვით: ფიზიკური პირები; იურიდიული პირები; დარგობრივი მიმართულობა; მსესხებელი საწარმოს ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა.
- დაფარვის მეთოდების მიხედვით: განვადებით (ნაწილებად, წილებად); ერთდროული დაფარვით (გარკვეულ თარიღზე).
- კრედიტები თამასუქის მიხედვით: სააღრიცხვო; სესხები თამასუქების გირაოს ქვეშ; სესხები ბანკის თამასუქით.
- კრედიტორების სახეობების მიხედვით: საბანკოები; კომერციულები; სახელმწიფოებრივები (ცენტრალიზებულები); საერთაშორისოები.
- დაკრედიტების მიზნების მიხედვით: სამომხმარებლოები; სამეწარმეო დანიშნულების; ძირითადი კაპიტალის გაზრდაზე; საბრუნავი კაპიტალის შევსებაზე.
- ვალუტის მიწოდების მიხედვით: ეროვნული; უცხოურები.
- მსესხებლის დაფინანსების ხასიათის მიხედვით: დახმარების გაწევის კრედიტები; კრედიტები კომერციულ საფუძველზე.

⁵ ცაავა გ., და სხვ.,- რისკოლოგია: ფინანსური და საბანკო-საკრედიტო რისკების მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. - თბილისი 2017.

➤ კრედიტების სახეობების მიხედვით: საბანკო კრედიტი; კომერციული კრედიტი; საკრედიტო ხაზი; კონსორციალური (მსხვილი) კრედიტი: დისკონტირებული სესხი; საბლანკო სესხი; იურიდიული პირის ოვერდრაფტი; დეპოზიტით უზრუნველყოფილი სესხი; საშუალოვადიანი სესხი; სესხი თანაბარი დაფარვით; მიკროსესხები; სამომხმარებლო სესხები; საბანკო გარანტია; ბანკთაშორისი სესხი; სალომბარდო სესხი.

➤ მსესხებლების სახეობების მიხედვით: კრედიტები იურიდიულ პირებზე (საქმიანები); კრედიტების ფიზიკურ პირებზე (პერსონალურები).

➤ საქმიანობის სახეობის ფორმების მიხედვით: ფინანსური; კომერციული; არაკომერციული.

➤ გამოყენების მიზნების (დაკრედიტების ობიექტების) მიხედვით: სამრეწველო დანიშნულების სესხები; სესხები სასაქონლო მარაგის ქვეშ; სესხები დანახარჯების გადაფარვაზე; სესხები საბრუნავი კაპიტალის შევსებაზე; სესხები საგანგებო საჭიროებებზე; სესხები ძირითადი კაპიტალის გადიდებაზე.

➤ საკრედიტო გარიგების პირობების ხასიათის მიხედვით: იურიდიული; ეკონომიკური.

კრედიტის ფასიდაკრედიტებისას გამოხატავს ფასიანობის პრინციპს, ხოლო გადახდის ფორმას წარმოადგენს საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც შეიძლება იყოს: მყარი (ფიქსირებულები) და ცვალებადები. გამოყოფენ ასევე საერთაშორისო საკრედიტო ბაზრის განაკვეთებსაც. საერთაშორისო პრაქტიკაში ცნობილია განაკვეთები:

LIBOR - არის დეპოზიტების მიწოდებების განაკვეთი ლონდონის ბანკთაშორისო ბაზარზე (3 თვიან სესხებზე) და იგი საერთაშორისო ფინანსური ბაზრებისათვის საბაზოს წარმოადგენს;

FIBOR - არის საფონდო ბირჟის განაკვეთი ფრანფურტში მაინზე;

PIBOR - არის პარიზის ბანკთაშორისი ბაზრის განაკვეთი და ა. შ.

სესხის ღირებულების დარიცხვა შეიძლება პროცენტის მარტივი განაკვეთის გამოყენებით (მოკლევადიანი სესხებისას და

ვადის ბოლოს ერთჯერადი დაფარვისას), ასევე პროცენტის რთული განაკვეთის გამოყენებითაც (უფრო ხანგრძლივი დაკრედიტებისას) იქნას განხორციელებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე:

ა) დასაფარავი თანხის (ნაზარდით) სიდიდის განსაზღვრა პროცენტის მარტივი განაკვეთის გამოყენებით შესაძლებელია ფორმულით⁶:

$$Z = K + V = K + (m \times y \times K / 100) = K (1 + m \times y / 100),$$

სადაც: Z - არის კრედიტის ნაზარდით თანხა;

K - არის მიწოდებული სესხის სიდიდე;

V - პროცენტული ფულის თანხა, რომლებიც m წლის განმავლობაშია

გადახდილი (თუ $m < 1$, მაშინ დაკრედიტების ვადა დღეებში უნდა გაიყოს

365 ან 366-ზე - წლის დროითი ბაზა);

y(%) - არის პროცენტების წლიური განაკვეთი;

m- არის ვადა, რომლის განმავლობაშიც გადაიხდება პროცენტები.

ბ) თუ საკრედიტო ხელშეკრულებაში კრედიტის ვადის განმავლობაში პროცენტის განაკვეთის ცვლილება არის გათვალისწინებული, მაშინ დასაფარავი პროცენტული თანხის სიდიდე განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით:

⁶ www.centralbanking.com უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.06.2018

$$V = K (m_1 y_1 / 100 + m_2 y_2 / 100 + \dots + m_m y_m / 100) = K \sum_{i=1}^m m_i y_i / 100,$$

ხოლო კრედიტის თანხა პროცენტებთან ერთად ტოლი იქნება:

$$Z = K (1 + \sum_{i=1}^m \frac{m_i y_i}{100}),$$

სადაც: $m_1 y_1$; $m_2 y_2$; ... $m_m y_m$ - არის დროითი ინტეგრალი მისი შესაბამისი პროცენტის

წლიური განაკვეთით.

გ) დასაფარავი თანხის სიდიდის (ნაზარდით) განსაზღვრა პროცენტების რთული განაკვეთის გამოყენებით შესაძლებელია ფორმულით⁷:

$$Z = K (1 + \frac{y}{100})^m;$$

$$V = Z - K = K ((1 + \frac{y}{100})^m - 1),$$

სადაც: m - არის დაკრედიტების ვადა წლებში.

ერთ წელზე მეტი ვადით დაკრედიტებისას რთული წლიური განაკვეთის მიხედვით პროცენტების დარიცხვა პროცენტული ფულის მეტ თანხას იძლევა, ვიდრე მარტივი განაკვეთის გამოყენებისას.

გდახდილი პროცენტების თანხაზე და დაფარვის საერთო თანხაზე ზემოქმედებს კრედიტის დაფარვის სასიათი:

ა) დავუშვათ კრედიტის დაფარვა ტოლი დროით წილებით ხორციელდება. წილების (I) სიდიდე განისაზღვრება ფორმულით:

⁷ ცაავა გ., და სხვ.,- რისკოლოგია: ფინანსური და საბანკო-საკრედიტო რისკების მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. - თბილისი 2017.

$$I = \frac{K \times \frac{y}{100}}{1 - (1 + \frac{y}{100})^{-m}} .$$

კრედიტის დაფარვის საერთო თანხა ტოლი იქნება:

$$Z = m \times I = \frac{m \times K \times \frac{y}{100}}{1 - (1 + \frac{y}{100})^{-m}} ,$$

ხოლო გადახდილი პროცენტების თანხა ტოლი იქნება:

$$V = Z - K .$$

ბ) ვალის ძირითადი თანხის ტოლო ნაწილებით დაფარვადაზოგვილი პროცენტების დამატებით - ანუიტეტური სესხი. ანუიტეტი - არის ტოლი წილობრივი შესატანები.

დაფარვის ასეთი სახეობის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ თითოეული წილი თავისთავში პროცენტის წილსა და დაფარვის წილს მოიცავს. გადახდების განხორციელების შესაბამისად პროცენტის წილი მცირდება, ხოლო დაფარვის წილი კი დაზოგილი პროცენტების თანხაზე იზრდება. პრაქტიკაში აღნიშნული იპოთეკური დაკრედიტებისას გამოიყენება.

საპროცენტო განაკვეთების სიდიდე დგინდება ისეთი სიდიდით, რომ კრედიტზე გადასახადმა ბანკის ხარჯები გადაფაროს და საჭირო შემოსავლიანობის მიღება უზრუნველყოს.

საპროცენტო განაკვეთების სიდიდეზე ზემოქმედებენ შემდეგი ფაქტორები:

- რეფინანსირების განაკვეთი ქვეყნის ცენტრალური ბანკის;
- საკრედიტო რესურსების ღირებულება;
- საკრედიტო გარიგების ხასიათი;
- მიწოდებადი კრედიტის დაფარვის რისკი;
- კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმა და სხვ.

მინიმალურ საპროცენტო განაკვეთს საბაზოს, ანუ, საერთაშორისო პრაქტიკაში, „prime rate“-ს უწოდებენ და იგი საპროცენტო განაკვეთია პირველხარისხოვანი მსესხებლებისათვის.

პროცენტები სასესხო დავალიანების ნაშთზე, აღნიშნული დავალიანების დაფარვის თარიღამდე, დაირიცხება და, როგორც წესი, ყოველთვიურად, ან ხელშეკრულებაში მითითებულ ვადებში გადაიხდება, მაგრამ არა უფრო იშვიათად ერთხელ კვარტალში. ვადაგადაცილებული დავალიანების წარმოშობის შემთხვევაში მსესხებელი თავისდროულად დაუფარავ დავალიანებაზე გადიდებული განაკვეთის მიხედვით იხდის, რაც საკრედიტო ხელშეკრულებაშია მითითებული. მსესხებლიდან შემოსული ფულადი სახსრები პირველ რიგში პროცენტების გადახდაზე (ვადაგადაცილებულის ჩათვლით) მიიმართება.

კრედიტის უზრუნველყოფა - კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკის ერთ-ერთი ყველაზე საიმედო ხერხია. კრედიტის უზრუნველყოფის ფორმებია: პირგასამტეხლო (საურავი, ჯარიმები), გირაო (უძრავი ქონება, მოძრავი ქონება), საბანკო გარანტია, თავდებობა (იურიდიული პირების, ფიზიკური პირების), დაზღვევა, თამასუქები კომერციული ბანკების და სხვები.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე შემდეგი სახის დასკვნის გაკეთება არის შესაძლებელი:

1. შეთავაზებულია კრედიტის განმარტება და რომ კრედიტი - არის ფულადი სახსრები ან სხვა ნივთები, რომლებიც დაკრედიტების პროცესში ბანკის მიერ ხელშეკრულებით შეთანხმებული სიდიდითა და დაკრედიტების პრინციპების გათვალისწინებით მეორე მხარეს (მსესხებელს) მიეწოდება.

2. ჩამოყალიბებულია კრედიტების კლასიფიკაცია მისი ძირითადი მახასიათებლების მიხედვით, როგორებიცაა:

მოცულობის, ვადების, უზრუნველყოფის, საბანკო ანგარიშების, დაფარვის, მსესხებლების ჯგუფების, კრედიტორების, მიზნების, ვალუტების, მსესხებლის დაფინანსების მიხედვით.

3. განხილულია საპროცენტო განაკვეთების სახეობები, პროცენტის მარტივი და რთული განაკვეთების გამოყენებით სასესხო დავალიანების სიდიდის განმსაზღვრელი ფორმულები და დაზუსტებულია კრედიტის უზრუნველყოფის ძირითადი ფორმები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ინგოროყვა ა., ჩხაიძე ზ., ცაავა გ. - „საბანკო ინფორმაციული სისტემები და ტექნოლოგიები“, სახელმძღვანელო. - თბილისი 2009

2. ცაავა გ., და სხვ.,- რისკოლოგია: ფინანსური და საბანკო-საკრედიტო რისკების მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. - თბილისი 2017.

3. ცაავა გ., სიჭინავა ალ., ხანთაძე გ. - კორპორაციული ფინანსები (ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სტრატეგია), სასწავლო-პრაქტიკული სახელმძღვანელო. - თბილისი 2016.

4. Range of practices and issues in economic capital frameworks, Bank for International Settlements, 2009.

5. დებულება „კომერციული ბანკების კაპიტალის ადეკვატურობის მოთხოვნების შესახებ“. www.nbg.gov.ge

6. დებულება „კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე“. www.nbg.gov.ge

7. საქ. კომერციული ბანკის ფინანსური ანგარიშგების ინსტრუქცია. www.nbg.gov.ge

8. www.centralbanking.com უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.06.2018

9. www.imf.org უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 07.06.2018

10. www.worldbank.org უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 08.06.2018